

שִׁיר הַשִּׁירִים

עֲזָהָר לְתִיבָה

עם פירוש רש"י
צעובד ותצצית
בלשון קלה עובנת וקולחת

הפירוש שזור
תחת התיבות
ועלוה את הקורא
עלה בעלה

שִׁיר הַשִּׁירִים צוֹהֵר לְתִיבָה

עם פירוש רש"י
צעובד ותפציתי
בלשון קלה ופובנת

הפירוש שזור
תחת התיבות
ופלווה את הקורא
צלה בצלה

אדם אוסר דבר שלו

אסור על פי דין תורה, ולהבדיל על פי החוק
הבינלאומי, כל העתקה מספר זה, כגון תרגום, צילום,
והדפסה בכל צורה שהיא. וכן אין לאכסן מספר זה
במאגרי מידע, גם לא קטעים בלבד, ללא הסכמה
מפורשת בכתב ממחבר הביאור.

המעלות שבשיר השירים
"צוהר-לתיבה" מהדורה בתרא

מפורש על יסוד פירוש רש"י

מבואר בלשון קלה ומובנת, מקסימום הסבר
במינימום טקסט

תרגום התיבה ומשמעותה מבואר בתיבה אחת
להקל על המעיין

הפירוש שזור בין השורות ומלווה את הקורא
מלה במלה

בתחתית העמוד הוספנו פירוש מהיר-לשמוע

במקומות קשים במיוחד להבנה עשינו
"כותרת" המועילה לאין ערוך

הפרק מוסבר כמקשה אחת מתחילתו ועד סופו

כל אות ותג מדברי רש"י עבר את שבט הביקורת
לנקותו מכל סיג שהכניסו בו מדפיסים שונים

לראשונה שיר השירים מוסבר ומושתת על פי
רש"י ז"ל בלבד בלא עירבוב שאר פירושים

אקדמות מילין

בקידה והשתחוויה אודה לקל עליון הטוב והמטיב על שהחיני וקיימני להוציא לאור עולם כמה ספרים חשובים ומועילים החל ממעשה חושב על פרק כירה דשבת ותפילת רבים על עניני תפילה בצבור, צוהר לתיבה על התהלים, ואחרון חביב צוהר לתיבה על התורה (עד ספר במדבר) ועל שזכיתי עתה לסיים צוהר-לתיבה על שיר-השירים ולהוציא לאור עולם.

על זה שמח לבי ויגל כבודי ואגורה באהלך עולמים, על חבלים שנפלי לי בנעימים וספרים אלו ובפרט ספרי צוהר-לתיבה על התורה שמן השמים קא זכו לי בזכות אבותי הקדושים אשר בארץ המה, ונהפכו לנחלת הכלל, ובעקבותיו רבו הלומדים חומש עם רש"י כאשר תמצית פירוש רש"י על כל מפרשיו קרבו וכרעיו מוגש לפניהם כשולחן ערוך, יין ישן נושן בגיגיות כסף וזהב.

והאמת ייאמר, שלא פללתי ולא הייתי מודע לכליון העינים והצימאון האדיר ומשאת נפשם של שוחרי תורה מוסר וחסידות ובעלי בתים פשוטים ללא יוצא מן הכלל לספר אשר יתמצת את פירש"י על התורה על כל מפרשיו ורבים אמרו מי יראנו טוב ומאוצר מתנת חנם חנני השי"ת שלא יגעתי לדיק.

אך דא עקא בטרם אני מוציא לאור שיר השירים עם פירוש צוהר לתיבה כמשא כבד יכבדו ממני ויראתי מאוד מאוד בפצותי שיח לגשת לפרש פירוש צוהר-לתיבה על שיר השירים על פי רש"י, כי מי יתקע כף שאכן קלעתי לאמיתה וכי אכן הבנתי את כוונת רש"י אשר כל מילה שלו גם כשהיא נמדדת בפלס מאות פעם לא ארדיב בנפשי עוז לומר שכוונתי אל האמת, ובפרט שלא נתחברו פירושים על רש"י כמו רא"ם וגו"א וכדו' כמו במקרא (זולתי פי' שפתי חכמים ובאר רחובות זעיר פה זעיר שם) והנני רובץ תחת משאו.

אך לבי אומר לי מה לך נרדם קום קרא אל אלוקיך כי הפץ חסד

~~~~~
 הוא ועל רחמיו המרובים אני מפיל תחנוני לפניו, קבל יגיעת כפי
 בחיבור ספר זה כעולה על גבי מזבחך לרצון, ודמי שנתמעט
 בכתובתו יתרצה כדם שלמים, והזמן שעסקתי בו כצאן קדשים
 במועדיה אכי"ר.

צוהר-לתיבה ומהיר-לשמוע

כבר כתבנו כמה פעמים מגודל הנחיצות והתועלת של השחלת
 הפירוש מתחת לתיבות: כדי שירוץ בו הקורא בהבנה תוך כדי
 האמירה. מה גם שהוא משמש כעין קנה-סוף הממקד את הקורא
 על כל תיבה ותיבה. מצד שני, לאו כל מוחין סבלי דא, ופיזור
 הטקסט מקשה עליהם להבין את הענין בכללותה ואלו נותרים עם
 תרגום התיבות בלבד ומסיבה זו ריכזנו בחומשים שהוצאנו לאור
 בתחילת כל פרשה ופרשה רק את הפירוש צוהר לתיבה תחת גג
 אחד ובשם מהיר-לשמוע קראנו לו ליתן אפשרות להתמקד
 בפירוש צוהר לתיבה כשהוא בא במרוכז. ואכן פירוש מהיר-
 לשמוע התקבל בהתלהבות רבה אצל הלומדים עד אשר שמעתי
 אומרים כי בצוק העתים ישנם המעיינים במהיר לשמוע בלבד
 ומזה יודעים את הפרשה על בוריה.

מהיר-לשמוע בשיר-השירים

שונה הוא המהיר לשמוע בשיר השירים מהמהיר לשמוע
 שבחומשים ולכן הצמדנו את הפירוש מהיר-לשמוע בתחתית
 העמוד ואם בחומשים יש בה קצת מן המותרות והרחבת הדעת
 וכנ"ל למקד את הקורא אל הפי' בלבד כאן המהיר-לשמוע נחוץ
 הוא לעצם ההבנה שהרי השיר השירים אינו דומה לא לחומשים
 ולא לתהלים וכפי שנבאר. - כי הנה מטבע הדברים פירוש הצוהר-

לתיבה מתמקד בעיקר בתרגום המלות ע"פ פירש"י ולפי"ז כאשר אתה מעמיד את התיבות זה אחר זה מתחוויר לך תוכן הפרשה כשמלה, גם תרגום המלות וגם הבנת הענין, וכפי שעניכם הרואות במהיר-לשמוע בחומש, מה שאין כן בשיר-השירים גם אם תחבר את כל התיבות לחטיבה אחת לא תמצא ידיך ורגליך בהבנת הענין על בוריו. כי בשיר השירים שלושה מי יודע. האחד, פירוש המילות כמו "סנסניו". השני, פשט כלומר הענין, כי מה יועיל לך תרגום התיבות "משכני אחריך נרוצה" אם לא ההסבר של רש"י. והשלישי, הוא המשל וכפי שרש"י קורא לה ה"דוגמא". לך נא וראה אצל שרדך אגן הסהר אל יחסר המזג (שה"ש ז,ג) ופירש"י לשכת הגזית דומה לאגן הסהר אגם עגול של מים צלולים שרוחצין בהן והוא עשוי מאבני שיש שלא יכלה משם משקה. וכוונתו בזה שלא פסקה מלשכת הגזית דברי הוראה. וברור הוא שלא יהא זה נכון לפרשו על פי כוונת הענין בלבד שלא פסקה מלשכת הגזית דבר הוראה, וגם אין טעם לפרשו בפירוש מילולי ובסגנון הצוהר-לתיבה, כלומר, שלשכת הגזית דומה לבריכה עגולה עשויה משיש כדי שמימיו לא יזחלו משם, ומשום כך הוצרכנו להצמיד אל הפסוקים את הפירוש בשם מהיר-לשמוע כדי למלאות את החסר בצוהר-לתיבה, כלומר, פירוש ה"צוהר-לתיבה" מתמקד בתרגום התיבות על פי רש"י וב"מהיר-לשמוע" התמקדנו בתוכן והבנת הענין בכללותו. - ושוא תאמר הרי גם בעצם הפירוש צוהר לתיבה השחלנו גם את הפשט וגם את התרגום וכפי שכתבנו בתהלים ובחומשים שתמצית התיבה והמשמעות באים כאחת. לא ראי זה כראי זה, אין זה בכוח אנוש להכניס בתיבה או שתיים גם את התרגום וגם את הפשט וגם את המשל.

כמו כן מצאנו שפעמים ושלמה המלך ע"ה בשיר השירים הביא נבואות שונות אשר כביכול קוטע את רצף הענין וחדי עין בלבד יודעים להפריד בין הדבקים, כמו, אתי מלבנון כלה וגוי' (שה"ש ד,ח) ופירש רש"י כשתגלו מלבנון אתי תגלו כי אני אגלה עמכם.

שיר   הקדמה   השירים   ה

ע"כ. הנה כוונת הפסוק לבשרינו שבשכר שהלכנו אחריו בארץ לא זרועה נחזור מהגלות וכפי שפירש"י בהמשך הפסוק תשורי מראש אמנה ע"ש ומה שהזכיר אתי מלבנון וכו' אין זה השכר שהרי לא יתכן שבישר להם על הגלות בתור שכר (וכן הוא להדיא ברש"י שם). וראה גם ברש"י על הפסוק צאינה וראינה בנות ציון (שה"ש ג,יא) בנות ציון בנים שמצויינין לו במילה ובתפילין ובציצית, והנה זה פשוט כי בנות ציון אמר לכינוי בעלמא, ובחר לכנות את ישראל בנות ציון, שהרי אין טעם לומר שייצאו לראות בעטרה כלומר במשכן מעוטרים בתפילין וציצית וראה גם משה ואהרן וגו' כתאומי צביה הרי כל בר דעת יבין שכינה את משה ואהרן תאומי צביה ולא בא לומר לנו שמשה ואהרן היו תאומי צביה ויש עוד מאות דוגמאות כאלו. הרי לך להדיא מדוע הוספנו כאן יד ביד את הפירוש מהיר-לשמוע. כדי שפי' הצוהר-לתיבה ישלים את המהיר-לשמוע וכן להיפך.

פירוש רש"י ניפוי אחר ניפוי

כבר כתבנו שרש"י על שיר השירים הוא הקשה ממה שמצאתי גם מפני הרובדים העמוקים שיש ברש"י וגם מבחינת הכמות והרי הם כמים שאין להם תכלה וילאה הקורא למצוא בו את מבוקשו, תחילה אמרנו לעשות בסוף הספר כעין רש"י הקצר, כלומר, ציטוטים מתוך דברי רש"י שעליהם הושתת עיקר הפירוש, אך קיבלתי שכר על הפרישה אחר שראיתי שיש בה טעם לפגם כי מי אני ומה אני לנגוע בדברי רש"י הק' על כן בדיבוק חברים ובהכוונת גדולי הדור הכנסנו את כל הרש"י כאשר כל רש"י ורש"י עובר בשבט הביקורות ולאחר עמל רב ביגיעת בשר ויגיעת נפש הגענו בעז"ה לרש"י מאיר לעינים מנוקה מכל שגיאה. הפסיקים והנקודות והדיבורי-המתחיל יושבים במקומם, וברוך הוא שלא יגענו לדיק וכל רואהו אומר ברקאי. ראה למשל בפרק ד,א

שכתב שם רש"י הנך יפה רעיתי וגו' עד שיפוח היום ובכל הספרים עד שיפוח היום דבור המתחיל בפני עצמו הוא ולא כן הוא אלא המשך הוא מהדבור הקודם וערבו עליו קרבנותיהם עד שיפוח היום, וההכרח שהצדק אתנו בעז"ה שהרי לא יתכן שרש"י יכניס כאן בפסוק א' ד"ה עד שיפוח היום כאשר הפסוק שלו הוא בפ' ד.ו. דוק ותמצא עשרות תיקונים קריטיים שהשכלנו עשו בדברי רש"י ולולא הם לא מצאנו ידינו ורגלינו בבית המדרש. וכל הוספה היא אך למותר.

ממרחק תביא לחמה

על פי הכלל תורה עשירים במקום אחר נעזרנו כן גם בשיר השירים והרבה פעמים שמנו פעמינו לעבר רש"י במקום אחר כמו ראשו כתב פז ופירש רש"י (שה"ש ה,יא) תחילת דבריו הבהיקו ככתם פז וכאן סתם רש"י כוונתו אמנם הרחיב לבאר זאת בתהלים (ק"ט,קל) שמוזה שהתחיל באנכי ראינו שהוא מבין לנפש הפתי, או ראה (שה"ש ה,ב) שראשי נמלא טל ועיין בזה רש"י שרצה לשלם להם על מעשיו הטובים של אברהם אבינו ע"ה, בכדי להבין דברי רש"י אלו חייבים אנו לעיין בתהלים פרק ק"י שנאמר על אברהם אבינו ע"ה טל ילדותך ע"ש ועוד הרבה כהנה. צא ולמד כמה סוגיות היינו צריכים לטחון הדק היטב עד שהגענו עד הלום וכמה סוגיות מונחות לפעמים בדיבור אחד ברש"י ואביא כמה מהם

רש"י א,יג צרור המור וגו' שנתן לנו את המשכן לכפר על העגל ורש"י לשיטתו בפרשת ויקהל שכל המשכן תולדה של העגל הוא ודלא כהרמב"ן בכי תשא שכבר לימדו על המשכן עוד בטרם העגל.

צווארך כמגדל ראה רש"י ויגש ויפול על צוואריו ומפרש שם רש"י שבכה על הבית המקדש.

ודגלו עלי אהבה ראה רש"י בתהלים כ' ובשם אלוקינו נדגול.

פרק ב' י"א כי הנה הסתיו וגו' ואין להקשות הרי עד שיעברו את המדבר כבר יבוא שרב. שהרי כתוב בתחילת דברים אחד עשר יום מחורב עי"ש בראש הפרשה.

ד,א עיניך יונים ופירשנו הטבע שלך הוא כיונים והוא על פי הפסוק ועינו כעין הבדולה או וכסה את עין הארץ והגם ששם משמע שהגוון שלה היא כבדולה וכן עין הארץ גווני הארץ, רש"י גילגל את תיבת עין עד שיצא לו שעין לשון טבע ומידה ודוק.

ולסיום אבקש נא מקהל הקוראים היות ורוב הענינים המתבארים בספר זה דרושים עיון וגיעה, וטבעו של האדם שלא לתלות את החסרון בעצמו מחמת חסרון המשיג, על כן אנא מכן מי שלא יבין בראשונה יתלה את החסרון בעצמו ויוסיף אומץ ליגע את עצמו ואז יבינו בשנית ובאם דברי שכתבתי קלים בעיניו שאינו שווה לו להתאמץ ולעמול על זה הרי אם לא יקבל את דברי במושכל ראשון יניחם לנפשם ומה לו שילין עלו, אמנם כאשר אכן התאמצת ולדעתך אין זה כוונת רש"י כפי שאנו הבנו אותו הנך מוזמן לפנות אלי לדבר את אויבים בשער ויתקיים בנו ואת והב בסופה וכפי אשר יעזרני השי"ת ולא אתחמק בל"נ משום הערה שאלה וקושיא וכמו שעד היום השתדלתי להשיב לכל הפונים כל אחד לפום חורפיה מקשה ומתרץ וכך אמשיך הלאה בעזר ה' יתברך.

ובבואי אפרוש כפי ותפלה אשא לה' במרומים שלא תצא תקלה תחת ידי וזכות אמירת שיר השירים בהבנה יעמוד לי ולזוגתי שרה תחי' מנב"ת שעלתה על כולנה לגדל את ילדינו לתורה לחופה ולמעשים טובים ולרוות מהם ומיוצאי חלציהם מלא חפניים נחת דקדושה ולא ימוש התורה מפינו ומפי זרעינו וזרע זרעינו עד נצח אכי"ר

אחלי שאזכה לישוב הדעת והמשימה הכבירה שנטלתי על עצמי תבוא אל תכליתה. להוציא לאור עולם גם את ספר במדבר וספר דברים אשר עודם מצויים בכתובים (כולל כרך המקורות) עם

לרפואה ולכל ישועה

כתבו הקדמונים ז"ל כי אמירת "שיר השירים" מסוגל לרפואה. ובפרט אם אומר "שיר השירים" ארבעים יום ברציפות הרי זה מסוגל לרפואה ולישועה בכל הענינים. ועל כל ענין יבקש ארבעים יום בפני עצמם, ולכתחילה טוב לומר פעם אחת את כל שיר השירים קודם אור היום ועיין בספר טעמי המנהגים עמ' תקס"ו

ובסדור ישועות ישראל כתב שהאומר שיר השירים בליל שב"ק ומכוון ע"פ רש"י יושע מכל עקא שאז נפתחים כל צנורות השפע יעו"ש ועיין גם מה שהאריך בזה בס' מעשה-רוקח הקדמון יעו"ש.

כתב בעבודת הקודש: בליל הסדר אחר ההגדה, יאמר בקול שמחה שיר השירים כולו, בעידן חדותא עת הזמיר הגיע, כי כל העולמות העליונים מאירים ומזהירים באותו זמן עכ"ל. וביסוד ושורש העבודה כתב: אחר הפיוטים יאמר שיר השירים בקול מתון בנעמיות קול, "והעיקר להבין את פירושו" עכ"ל.

מסדור ישועות-ישראל וזו נוסחה

תפלה זו יאמר בכוונה קודם שיר השירים וכמוסים בה כמה ענינים טובים בנגלה ובנסתר ומסוגל לבריאות והצלחה ועשירות וגידול בנים ולכל טוב ברוחניות ובגשמיות בעזהשי"ת.

ותקנתי הלשון באופן שמותר לאומרו גם בשבת בפרט בעתים אלו שנכנסים לרבע האחרון של האלף הששי שהוא זמן מנחה של יום הששי וקרוב לזמן היחוד יכולים לפעול באמירת שיר השירים בכוונה כל טוב.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ הַבוֹחֵר בְּדוֹד עֲבָדוֹ
וּבְזַרְעוֹ אַחֲרָיו וְהַבוֹחֵר בְּשִׁירוֹת וּתְשׁוּבָחוֹת שֶׁתַּפֵּן בְּרַחֲמִים אֶל
קְרִיאַת שִׁיר הַשִּׁירִים שֶׁאֶקְרָא כְּאֵלוֹ הַשְּׂגָנוּ כָּל הַסּוּדוֹת הַנִּפְלְאִים
וְהַנּוֹרָאִים אֲשֶׁר הֵם חֲתוּמִים בּוֹ. וְנִזְכֶּה לַחֲבֵר אֶשֶׁת נְעוּרִים עִם
דוּדָה בְּאַהֲבָה וְאַחֻה וְרַעוּת וְלִיחָד אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שֶׁל שִׁמְךָ הַגְּדוֹל
וְכָל הַעוֹלָמוֹת עַל יְדֵי קְרִיאַת וְלִמּוּד שִׁיר הַשִּׁירִים שֶׁהוּא קִדְשׁ
קִדְשִׁים: יְחִיד וּמְיֻחָד מִשְׁגָּבֵנוּ וּמְאֹרְנוּ. אֲהַבְתָּךְ וְיִרְאַתְךָ תִּקְבַּע
בְּלִבֵּנוּ. הָאֵר פְּנִיךָ אֵלֵינוּ בִישׁוּעָתְךָ. דְרֹךְ פְּקוּדֶיךָ הִבִּינֵנוּ וְאֲשִׁיחָה
בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ. וּבְחַיִּים אֲרַכִּים וְהַצְלַחַה וּבְבָנִים טוֹבִים וְכָל טוֹב
תְּבָרַכְנוּ. וְתַבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. נָא הִקֵּם מַלְכוּת
שְׁכִינַת עֲזֶךָ וְתָבִיא מְשִׁיחַ וְאֵלֶיהוּ לְעַמְּךָ. הַגְּלָה נָא וְתֵאִיר אֶרֶץ
מִכְבוֹדְךָ וְהַשִּׁיבֵנוּ לִירוּשָׁלַיִם עִיר קְדֻשְׁךָ וְשִׂמַח נַפְשֵׁנוּ בִישׁוּעָתְךָ.
יְחִיד תֵּיחָד מְדוּתֶיךָ וְנִרְאָה מְאֹרוֹת. וְשַׁחַר לִבֵּנוּ לְעַבְדְּךָ בְּאֵמַת.
וּכְשֵׁם שֶׁנֶּאֱמַר בְּיָמֵי שְׁלֹמֹה עַבְדְּךָ יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל רַבִּים כְּחוֹל אֲשֶׁר
עַל הַיָּם לְרֹב אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים וְשִׂמְחִים. כֵּן תוֹשִׁיעֵנו גַּם עִתָּה לַגְּדֹל
בְּנֵינוּ וּבְנוֹתֵינוּ לְכָל טוֹב וְהַצְלַחַה. וְיִתְרַבּוּ צְאֲצְאֵיהֶם עַד סוֹף כָּל
הַדּוֹרוֹת. וְהוֹשִׁיעֵנו שְׁנֵהִיָּה בְּרִיאִים וְחֻזְקִים לְאֵכוֹל וּלְשׁוֹת וּלְשִׂמּוֹחַ
בְּלִמּוּד תּוֹרַתְךָ וּבִקְיוּם מִצְוֹתֶיךָ. וְאֵל תִּצְרִיכֵנוּ לְיָדֵי מַתְנַת בְּשֵׁר
וְדָם וְלֹא לְיָדֵי הַלְוָאֹתָם כִּי אִם לְיָדֶיךָ הַמְּלָאָה וְהַרְחֵבָה וּמְאֹאֲצֵר
מַתְנַת חֲנֻם תִּחַנְנוּ. וּכְשֵׁם שֶׁנֶּאֱמַר בְּיָמֵי שְׁלֹמֹה עַבְדְּךָ וַיֵּשֶׁב יְהוּדָה
וְיִשְׂרָאֵל לְבֶטַח אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֲנָתוֹ. כֵּן תוֹשִׁיעֵנו גַּם
עִתָּה לֵישֵׁב כָּל אִישׁ עִם בְּנֵי בֵיתוֹ בְּשִׁלוֹהַּ וְהַשְׁקֵט בְּבְרִיאוֹת

תפלה קודם אמירת שיר השירים

והצלחה וכל טוב: וכשים שבימי שלמה עבדך הופיע כבוד
מלכותך על כל יושבי תבל ארצה. כן תושיענו גם
עתה. ומלך על כל העולם כלו בכבודך. ויקבלו כלם
את עול מלכותך ותמלוך עליהם מהרה לעולם ועד:

(בחול ישאל פה בקשתו בלשון הקודש כל אחד לפי מה שצריך)

חיים ארפים וטובים תסמכנו. ירושלים עירך תבנה ותגאלנו.
שכינת עורך תרומם במהרה בימינו. עזרנו וחנונו ואמצנו יי
אלהינו. יחיד תיחד מדותיך ונראה ברכות וישועות. הבט נא
לעמך בפנים מאירות. ותפלתנו האזינה פועל ישועות. פונת
הגיגנו נא קבל ברצון אלהי הפלאות. ובכן תתהדר בכל שיר.
תתנשא בכל פאר. תתקדש לעדי עד. כפתוב בתורתך יי ומלך
לעולם ועד. ברוך יי לעולם אמן ואמן.

ויש נוהגים לומר תפלה זו קודם שיר השירים

לשם יחוד קדשא בריך הוא ושכינתה, בדחילו ורחימו ורחימו
ודחילו, ליחדא שם אות יו"ד ואות ה"א באות וא"ו ואות ה"א
ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנה אנחנו באים לשורר בקול
נעים שיר השירים קדש קדשים, לעורר תבצלת השרון לשיר בקול
נעים גילת ורנן כבוד הלבנון, ולחבר אשת נעורים עם דודה
באהבה ורעותא וחדותא דלבא, שישון ושמחה ימצא בה, תודה
וקול זמרה. ותעלה לפניך קריאת שיר השירים כאלו אמרו שלמה
בעצמו, וכאלו השגנו כל הסודות החתומים בו. ויהי נעם אדני
אלהינו עלינו. ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו.
יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגאלי.

מנהג הספרדים לומר פסוק זה קודם שיר השירים

זונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה הראיני את-מראיך
השמיעני את-קולך פי-קולך ערב ומראיך נאווה:

בְּנִסְתַּי יִשְׂרָאֵל בְּגִלוֹת מִבְּקֻשָּׁת מֵה' שִׁיָּשׁוּב וַיַּחֲדֵשׁ עִמָּה אֶת קִשְׁרֵי הַדּוּדִים כְּמוֹ בְּסִינַי. וּמִזְכִּירָה נְאֻמָּנוּתָהּ לַה'. (א). שְׁבַמְצָרִים לֹא הִתְעַכְבָּה מִלְּבוֹא אַחֲרָיו. (ב). הִגַּם שֶׁנִּנְטָשָׁה בְּגִלוֹת עוֹדָנָה נְאֻמָּנָת לַה'.

א א שיר השירים אֲשֶׁר

שיר זה קדוש מכל השירים לשבח את המלך

ב לשלמה: וישקני מנשיקות

שהשלוש שלו. התודע עמנו שוב בבסיני ולמדנו (סתרי תורה)

ג פיהו כי-טובים דדיך מיון:

פנים אל פנים כי טוב היה לנו ההתועדות עמך בבסיני מכל שמחה.

ד לריח שמניך טובים שמו

התפרסם שמך בעולם שהכית במצרים, משל לבושם

ה תורק שמך על כן עלמות

שריחו מתפשט הייתה ה' וכשנודע שמך ליתרו ורחב הזונה

ו אהבוד: משכני אחרך

החליטו להתגיר. כשנודע לנו במצרים שרצית בנו תיכף אחרך

..... מהיר-לשמוע .....

(ב) חזור ה' ולמדנו פנים אל פנים בבסיני, כי מעמד החופה בבסיני הוטב לנו מכל שמחה. (ג) מתגעגעים אנו לזמנים ששמך הערב התפרסם למרחק עד שבאו מהאומות להתגיר. (ד) זכור שבמצרים ללא היסוס הלכנו אחרך למדבר שאין

נְרוּצָה הִבִּיאֲנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו

נְרוּצָה וְכָרֹב חֵיבָה קִיבַלְתָּ אוֹתָנוּ אֶל תּוֹךְ עֲנִי כְבוֹד

נְגִילָה וְנִשְׁמַחָה בְּךָ נִזְכִּירָה

וְגַם בְּגִלוֹת עוֹדְנוּ שְׂמֵחִים שְׁנַקְשְׁרֵנוּ בְּךָ וּמִתְרַפְּקִים עַל הַתּוֹרָה

דְּדִידְךָ מִיּוֹן מִיִּשְׁרָיִם אֶהְבֹּד:

מְסִינִי יוֹתֵר מִכֹּל עוֹנֵג וְכֵן מִתְרַפְּקִים עַל הָאֱהָבָה שְׁשָׂרָה אֶזְבִּינֶנּוּ.

הַ שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנֹאֹה בְּנוֹת

גַּם אִם חָטַאתִי [ה' יִגַּן בְּעַדִּי כִּי] זְכוֹת אָבוֹת לִי וְלָכֵן הִזְהָרוּ

יְרוּשָׁלַם כְּאֵהְלִי קָדָר

אֲמוֹת לְהַצִּיק לִי, מֵה גַם שְׁכַל שְׁחֲרוּתִי הוּא כְּשִׁחְרוֹת אוֹהֵל הַיְשָׁמְעֵאֲלִי

כִּירִיעוֹת שְׁלֵמָה: אֶל-תִּרְאֵנִי

שְׁבַנְקֵל מִתְכַּבֵּס לְהַתְּלַבֵּן כִּירִיעוֹת הָעֵינַיִם. אֵל תִּבְיִטוּ בִּי בְבוֹז

שְׂאֵנִי שְׁחַרְחֶרֶת שְׁשִׁזְפַּתְנִי

עַל זֶה שְׂאֵנִי שְׁחוֹרָה, כִּי לְבַנָּה נוֹלַדְתִּי וְהוֹשְׁחַרְתִּי

..... מהיר-לשמע .....

בו לְחֵם וּמַיִם, וְגַם בְּגִלוֹת שְׁעִזְבַּתְנוּ, אָנוּ שׁוֹמְרִים לָךְ אֶמּוֹנִים וּמִשְׁתַּעֲשָׁעִים עִם הַתּוֹרָה שְׁקִיבְלָנוּ מִמֶּךָ כְּמִתְנָה בְּהַר סִינַי, וּמִתְרַפְּקִים עַל הָאֱהָבָה שְׁשָׂרָה בִּינִינוּ. (ה) אֵל תִּצְיִקוּ לִי אֲמוֹת מִשְׁתִּי סִיבוֹת: (א). גַּם בְּגִלוֹת ה' מִגֵּן בְּעַדִּי. (ב). בְּיַדֵּנוּ לְעִשׂוֹת תְּשׁוּבָה וְתִכְּף לְהַתְּלַבֵּן וְיִפְרַע מִכֶּם ה'. (ו) אֵל תְּבוֹזוּ

הַשֶּׁמֶשׁ בְּנֵי אִמִּי נִחְרוּ-בִי שֶׁמְנִי

רק מפני שחטאתי כְּאִשׁוֹר הָעֶרֶב רַב פִּיתוּ אוֹתִי לְבֹא

נֹטְרָה אֶת-הַכְּרָמִים כְּרָמִי שְׁלִי

וְלַעֲבוֹד אֶת הָעֵגֶל [הָאֱלִילִים], וְאֶת אֱלֹקֵי אֲבוֹתַי

לֹא נֹטְרָתִי: הַגִּידָה לִּי

הַפְּסֻקְתִּי לַעֲבוֹד. שואלת פנסת ישראל: הסבר לי

שֶׁאֶהְבָּה נַפְשִׁי אֵיכָה תִרְעָה

ה' אהוב נפשי, איך הפקרת את צאני [ישראל]

אֵיכָה תִרְבִּיץ בַּצְּהָרִים שִׁלְמָה

האיך השכבת אותם בספנת הגלות, אין זה לכבודך

אֵהִיָּה כְּעֵטִיָּה עַל עֲדָרִי

שרעייתך (כנ"י) תתאבל על צאנה לעיני האומות אשר להם

חֲבֵרִיךָ: אִם-לֹא תִדְעִי לָךְ

רועים נאמנים. אם את חוששת על צאנך

..... מהיר-לשמוע .....

לי על שאני גלמודה ושחורה, פי בסיני אהבני ה', ורק כשהערב רב פיתו אותי לעגל והושחרתי בכתאים עזבני ה'. (ז) תוהה פנסת ישראל: הסבר לי ה' הרועה, איך נטשת את צאנך בגלות, ואם 'וכחדו ע"י האומות שמך יתחלל, כי יגידו שרועי הגויים נאמנים ושל ישראל לא נאמן. (ח) ומשיב ה':

הִיפָּה בַּנָּשִׁים צֵאֵי-לָךְ בְּעֵקְבֵי
בְּנֶטֶת יִשְׂרָאֵל מִסְכַּנַּת הַגְּלוּת, הוֹלִכִי אוֹתָם בְּדָרֶךְ

הַצֵּאֵן וְרַעֲיוֹ אֶת-גְּדֵי־תִיךָ עַל
הַתּוֹרָה וְהַתּוֹרָה תִּגַּן שְׁלֵא יִנְזְקוּ [יִשְׂרָאֵל צֶאֱמָד] מִן

מִשְׁכָּנוֹת הָרַעִים: לְסִסְתִּי
הָאוֹמוֹת בְּגָלוֹת. כֹּהֵן בְּאִשֶּׁר אֶסְפְּתִי מִחַנּוּתִי

בְּרִכְבֵּי פִרְעֹה דְּמִיתִיךָ רַעֲיוֹתֵי:
לְהַלְחֵם בְּרִכְבֵּי פִרְעֹה הַשְׁתַּקְתִּי צַעְקוֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל. רַעֲיוֹתֵי:

נָאוּן לְחַיִּיךָ בַּתָּרִים צֹאֲרֶךְ
בַּיָּם קוֹשְׁטוֹ הַלְחִיִּים שְׁלֶךְ בְּכַתֵּר וְעִגְלִים וּבַעֲנָקִי זָהָב וְיַהֲלֹמִים

בַּחֲרוּזִים: תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה-
חֲרוּזוֹת בְּחוּטֵי זָהָב. קִבְעַתִּי שְׁשׁוּרוֹת תְּכֵשִׁיטִי זָהָב יִגְנוּ

לָךְ עִם נִקְדוֹת הַכֶּסֶף: עַד-
לְךָ כְּתוּסַפַּת לְתַכְשִׁיטִי הַכֶּסֶף שְׁלַקְחָת מִמְצָרִים. וּבַעֲוֹד שְׁהִינּוּ

מֵהִיר-לְשִׁמוּעַ

הוֹלִכִי אֶת צֶאֱמָד בְּדָרֶךְ הַתּוֹרָה וַיִּנְצְלוּ. (ט) וְאוֹמֵר ה' לְכֹנֵי כְּשֵׁי־צֵאֵתִי לְהַלְחֵם בְּפִרְעֹה הַשְׁתַּקְתִּי צַעְקוֹתֶיךָ. (י) וְשֵׁם נִתַּתִּי לְךָ שׁוּרוֹת זָהָב. (יא) קִבְעַתִּי לְהַעֲנִיק לְךָ שׁוּרוֹת תְּכֵשִׁיטִי זָהָב נוֹסֵף לְכָלִי הַכֶּסֶף שֶׁכָּבֵר קִבְלָתָּ כְּשֵׁי־צֵאֵת מִמְצָרִים לְכֹן שְׁמַתִּי בְּלֵב פִּרְעֹה לִיטוֹל עִמּוֹ לִים אֶת כָּל זָהָב מִצָּרִים. (יב) וּמְשִׁיבָה

שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּמִסְבּוֹ נִרְדִּי נָתַן

תחת החופה בסיני קילקלנו בעגל, ובשמי החופה שקיבלנו הבאישו

רִיחוֹ: » צֶרֶר הַמֶּר וְדוּדִי לִי

ריחם. והנה בושם המועיל יותר מהראשון ה' הביא לנו

בֵּין שְׁדֵי יְלִין: » אֲשַׁכֵּל הַכֶּפֶר וְ

ובין בדי הארון גם ירד לשכון. כבושם ה"כופר" הגדל שוב ושוב

דוּדִי לִי בְּכַרְמֵי עֵין גְּדִי טו הַנֶּךְ

שב ה' ומחל לנו, [בושם זה גדל בעין גדי]. וה' גם קרבנו ואמר

יֶפֶה רַעֲיֹתֵי הַנֶּךְ יֶפֶה עֵינַיֶךָ

יפה את פי הצטיינת במלאכת המשכן וגם יפה את בזכות הלויים

יוֹנִים: טז הַנֶּךְ יֶפֶה דוּדִי אַף

שלא סרו לעגל, והשיבו ישראל, הקילוס נאה רק לה' שמחל לנו וגם

..... מהיר-לשמוע .....

כנ": לך ה' הצדקה שהרי בעודנו עומדים בחופה בסיני כבר סרנו לעגל. (ג) ואתה ה' התרצית וגם הצעת לנו לבנות משכן זהב לכפר על זהב העגל. וגם ירדת לשכון בתוכנו. (ד) כבושם ה"כופר" הגדל שוב ושוב בעונה אחת, כך שבת ה' ומחלת לנו פעמים אין ספור. (ט) מבוישים היינו אחר העגל וקרבתנו בדברי רצוי, וכך אמרת, הנך יפה בזכות הלויים והנך יפה כי במלאכת המשכן הצטיינת. (טז) והשיבו ישראל לה': רק אותך נאה לשבח, שגם מחלת וגם הורדת אש בחנופת המשכן.

נְעִים אַף-עַרְשֵׁנוּ רַעֲנָנָה:

חוריד אש על המזבח ולכן הקהל הגיע למשכן לצפות בירידת האש.

קָרוֹת בְּתֵינוּ אַרְזִים

למשכן אשר קרשנו עשויים מעצי ארזים

(כתיב רחוטנו) רַחֲטָנוּ בְּרוֹתִים:

והברייחים מעצי ברושים.

ב אֲנִי חֲבַצְלֹת הַשָּׂרוֹן

משולה אני לשושנה דשנה הגדלה בשרון

שׁוֹשַׁנֹּת הַעֲמָקִים: כְּשׁוֹשַׁנָּה

ורטובה במצוות כשושנה רטובה הגדלה בצל. כשושנה שעומדת איתן

בֵּין הַחוּחִים כֵּן רַעֲיָתִי בֵּין

גם בין קוצים דוקרים כן ישראל איתנה באמונתה למול

הַבָּנוֹת: כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר

פתויי האומות סביבה. כעץ התפוח המובחר הגדל בין אילני סרק

מהיר-לשמוע

(ז) במשכן היפה העשוי מעצי ארז וברוש. (א) מספרת כנסת ישראל: גם בגלות דשנה אני ורטובה במצוות כשושנה בין ההרים שרטובה תמיד. (ב) ישראל מוקפת באומות המבקשים לפתותה לעבודת אלילים ואינה נכנעת. (ג) ה' לבדו אמיתי הוא, ואינו סרק כשאר האלילים, ולכן בחרתי לשבת בצלו

תַּפְּלָה לְאַחַר אַמִּירַת שִׁיר הַשִּׁירִים

רבון כָּל הָעוֹלָמִים יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי
 אֲבוֹתַי שֶׁבְּזָכוֹת שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר קָרִיתִי וְלַמְדַּתִּי
 שֶׁהוּא קוֹדֵשׁ קֹדְשִׁים בְּזָכוֹת פְּסוּקוֹי וּבְזָכוֹת תְּבוּאוֹתַי
 וּבְזָכוֹת אוֹתוֹתַי וּבְזָכוֹת נִקְדוּוֹתַי וּבְזָכוֹת טַעְמֵי
 וּבְזָכוֹת שְׁמוֹתַי וְצִרְפוֹי וּרְמָזוֹי וְסוּדוּוֹתַי הַקְּדוּשִׁים
 וְהַטְּהוּרִים הַנּוֹרְאִים הַיּוֹצְאִים מִמֶּנּוּ שֶׁתִּהְיֶה שְׁעָה זוֹ
 שְׁעַת רַחֲמִים שְׁעַת הַקְּשָׁבָה שְׁעַת הַאֲזָנָה וְנִקְרָאךָ
 וְתַעֲנֶנּוּ נִעְתִּיר לְךָ וְהַעֲתֵר לָנוּ שִׁיְהִי עוֹלָה לְפָנֶיךָ
 קָרִיאת וְלַמּוֹד שִׁיר הַשִּׁירִים כְּאֵלוֹ הַשִּׁגְנוּ כָּל
 הַסּוּדוֹת הַנִּפְלְאוֹת וְהַנּוֹרְאוֹת אֲשֶׁר הֵם תְּתוּמִים בּוֹ
 בְּכֹל תְּנַאֲוֵי וְנִזְכָּה לְמָקוֹם שֶׁהָרוּחוֹת וְהַנְּשִׁמוֹת
 נִחְצְבוֹת מְשִׁם וּכְאֵלוֹ עָשִׂינוּ כָּל מָה שֶׁמוּטָל עָלֵינוּ
 לְהַשִּׁיג בֵּין בְּגִלְגּוֹל זֶה בֵּין בְּגִלְגּוֹל אַחֵר וְלִהְיוֹת מִן
 הָעוֹלָם וְהַזֹּכִים לְעוֹלָם הַבָּא עִם שְׂאֵר צְדִיקִים
 וְחַסִּידִים וּמַלְאֵ כָּל מְשִׁאֲלוֹת לְבָנוּ לְטוֹבָה וְתִהְיֶה
 עִם לְבָבֵנוּ וְאִמְרֵי פִינוּ בְּעֵת מַחְשְׁבוֹתֵינוּ וְעַם יְדִינוּ
 בְּעֵת מַעֲבָדֵינוּ וְתִשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצְּלַחָה בְּכֹל מַעֲשֵׂה
 יְדִינוּ וּמַעֲפָר תִּקְיַמְנוּ וּמַאֲשִׁפוֹת דְּלוֹתֵנוּ תִרְוַמְנוּ
 וְתִשִּׁיב שְׂכִינְתְּךָ לְעִיר קְדֻשְׁךָ בְּמַחֲרָה בְּיַמֵּינוּ אָמֵן:

(פרק א) (א) אחת דבר אלהים שנים זו שמעתי. מקרא אחד יוצא לכמה טעמים, וסוף דבר אין לך מקרא יוצא מידי פשוטו ומשמעו. ואף על פי שדברו הנביאים דבריהם בדוגמא, צריך ליישב הדוגמא על אופניה ועל סדרה, כמו שהמקראות סודרים זה אחר זה. וראיתי לספר הזה כמה מדרשי אגדה. יש סודרים כל הספר הזה במדרש אחד, ויש מפוזרים בכמה מדרשי אגדה מקראות לבדם, ואינם מתיישבים על לשון המקרא וסדר המקראות. ואמרתי בלבי לתפוש משמעות המקרא, ליישב ביאורם על סדרם, והמדרשות מרבותינו אקבעם מדרש ומדרש, איש איש במקומו: ואומר אני, שראה שלמה ברוח הקודש שעתידין ישראל לגלות גולה אחר גולה, חורבן אחר חורבן, ולהתאונן בגלות זה על כבודם הראשון, ולזכור חיבה ראשונה אשר היו סגולה לו מכל העמים, לאמר, אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה, ויזכרו את חסדיו ואת מועלם אשר מעלו, ואת הטובות אשר אמר לתת להם באחרית הימים. ויסד ספר הזה ברוח הקודש בלשון אשה צרורה אלמנות חיות, משתוקקת על בעלה, מתרפקת על דודה, מזכרת אהבת נעוריה אליו, ומודה על פשעה. אף דודה צר לו בצרתה, ומזכיר חסדי נעוריה ונוי יופיה וכשרון פעליה, אשר בהם נקשר עמה באהבה עזה, להודיעה כי לא מלבו ענה ולא שילוהיה שילוהין, כי עוד היא אשתו והוא אישה והוא עתיד לשוב אליה: (א) שיר השירים אשר לשלמה. שנו רבותינו, כל שלמה (דק"ל למה לא מייחסו אחר אביו כמו במשלי וקהלת) האמורים בשיר השירים קודש, מלך שהשלום שלו. שיר שהוא על כל השירים אשר נאמר להקב"ה מאת עדתו ועמנו כנסת ישראל. אמר רבי עקיבא, לא היה העולם כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל, שכל הכתובים קודש ושיר השירים קודש קדשים. אמר ר' אלעזר בן עזריה, למה הדבר דומה, למלך שנטל סאה חטים ונתנה לנחתום, אמר לו, הוצא לי כך וכך סולת, כך וכך סובין, כך וכך מורסין, וסלית לי מתוכה גלוסקיא אחת מנופה ומעולה. כך כל הכתובים קודש, ושיר השירים קודש קדשים, שכולו יראת שמים וקבול עול מלכותו: (ב) ישקני מנשיקות פיהו. זה השיר אומרת בפיה בגלותה ובאלמנותה, מי יתן וישקני המלך שלמה מנשיקות פיהו כמו מאז. לפי שיש מקומות שנושקין על גב היד ועל הכתף, אך אני מתאוה ושוקקת להיותו נוהג עמי כמנהג הראשון, כחתן אל כלה, פה אל פה: כי טובים. לי דודיך מכל משתה יין, ומכל עונג ושמחה. ולשון עברי הוא להיות כל סעודת עונג ושמחה נקראת על שם היין, כענין שנאמר אל בית משתה היין (אסתר ז,ח) בשיר לא ישתו יין (ישעיהו כ"ד,ט) והיה כנור ונבל תוף וחליל ויין משתיהם (שם ה,י"ב). זהו ביאור משמעו.

ונאמר דוגמא שלו על שם שנתן להם תורתו ודיבר עמהם פנים אל פנים, ואותם דודים עודם ערבים עליהם מכל שעשוע, ומובטחים מאתו להופיע עוד עליהם, לבאר להם סוד טעמיה ומסתר צפונותיה, ומחלים פניו לקיים דברו. וזהו ישקני מנשיקות פיהו: (ג) לריח שמניך טובים. שם טוב נקרא על שם שמן טוב: לריח שמניך טובים. שהריחו בהם אפסי ארץ אשר שמעו שמעך הטוב בעשותך נוראות במצרים: שמן תורק. נקרא שמך, להיות נאמר עליך אתה שמן אשר תורק תמיד, להיות ריח ערב שלך יוצא למרחוק. שכן דרך שמן ערב, בכל עת שהוא בצלוחית חתומה אין ריחו נודף, פותחה ומריק שמנה לכלי אחר ריחו נודף: על כן עלמות אהבוך. בא יתרו לקול השמועה ונתגייר. אף רחב הזונה אמרה: כי שמענו את אשר הוביש וגו' (יהושע ב, י) ועל ידי כן כי ה' אלהיכם הוא אלהים בשמים וגו' (שם ב, יא): עלמות. בתולות. לפי שהדבור דימהו לבחור שאהובתו מחבתו. ולפי הדוגמא: העלמות הן האומות: (ד) משכני אחריך נרוצה. אני שמעתי משלוחיך רמז שאמרת למשכני, ואני אמרתי אחריך נרוצה, להיות לך לאשה: הביאני המלך חדריו. וגם היום הזה עודנה לי גילה ושמחה אשר נדבקתי בך: נזכירה דודיך. גם היום באלמנות חיות, תמיד אזכיר דודיך הראשונים מכל משתה עונג ושמחה: מישרים אהבוך. אהבה עזה, אהבת מישור בלי עקיבה (לשון פסוק (ישעיה מ) והיה העקוב למישור והרכסים לבקעה) ורכסים, אשר אהבוך אני ואבותי באותן הימים. זהו פשוטו לפי עניינו. ולפי דוגמתו: הם מזכירים לפניו חסד נעורים, אהבת כלולות, לכתם אחריו במדבר ארץ ציה וצלמות וגם צדה לא עשו להם (שמות יב, לט) והאמינו בו ובשלוחו, ולא אמרו היאך נצא למדבר לא מקום זרע ומזונות והלכו אחריו. והוא הביאם לתוך חדרי היקף ענניו. בזו עודם היום גלים ושמחים בו, אף לפי עניים וצרתם, ומשתעשעים בתורה, ושם מזכירים דודיו מיין ומישור אהבתם אותו: (ה) שחורה אני ונאווה וגו'. אתם רעיותי, אל אקל בעיניכם אף אם עזבני אישי מפני שחרות שבי, כי שחורה אני על ידי שזיפת השמש, ונאווה אני בחיתוך איברים נאים. אם אני שחורה כאהלי קדר המשחירים מפני הגשמים שהם פרוסים תמיד במדברות, קלה אני להתכבס, להיות כיריעות שלמה. דוגמא היא זו: (כלומר, משל הוא) אומרת כנסת ישראל לאומות. שחורה אני במעשי, ונאה אני במעשה אבותי. ואף במעשי יש מהם נאים, אם יש בי עון העגל, יש בי כנגדו זכות קבלת התורה. וקורא לאומות בנות ירושלים, על שם שהיא עתידה ליעשות מטרפולין לכולן, כמו שניבא יחזקאל (יחזקאל טז) ונתתי אתהן לך לבנות, כמו (יהושע טו) עקרון ובנותיה: (ו) אל תראני. אל

תסתכלו בי לבזיון [כמו (שמואל א,ו) כי ראו בארון ה']:
שאני שחרחרת. לפי שאין שחרותי וכיעורי ממעי אמי, אלא על ידי שזיפת השמש, שאותו שחרות נוח להתלבן כשיעמוד בצל: **בני אמי נחרו בי.** הם בני מצרים שגדלתי בהם ועלו עמי בערב רב, הם נחרו בי בהסתם ופתוים, עד ששמוני **נוטרה את הכרמים,** ושם שזפתני השמש והושחרתי. כלומר, נתנוני עובדת אלוהים אחרים, וכרמי שהיה שלי מאבותי לא נטרתי. מצינו פרנסים נקראים במקרא בלשון כרמים, שנאמר, (הושע ב) ונתתי לה את כרמיה משם, ומתרגמין ואמני לה ית פרנסהא, וכן (איוב כד) לא יפנה דרך כרמים: **(ז) הגידה לי שאהבה נפשי.** עכשיו רוח הקודש חוזר ומדמה אותה לצאן החביבה על הרועה. אומרת כנסת ישראל לפניו כאשה לבעלה: **הגידה לי שאהבה נפשי.** איכה תרעה צאנך בין הזאבים הללו אשר הם בתוכם. ואיכה תרביצם בצהרים בגלות הזה, שהיא עת צרה להם כצהרים שהיא עת צרה לצאן: **שלמה אהיה כעטיה.** ואם תאמר מה איכפת לך. אין זה כבודך שאהיה כאבילה עוטה על שפם, בוכיה על צאני: **על עדרי חבריך.** אצל עדרי שאר הרועים שהם רועים צאן כמותך. כלומר, בין גדודי האומות הסמוכים על אלהים אחרים ויש להם מלכים ושרים מנהיגים אותם: **(ח) אם לא תדעי לך.** זו היא תשובת הרועה: **אם לא תדעי לך** להיכן תלכי לרעות צאנך את היפה בנשים, שחדל לו הרועה מלהנהיג אותם: **צאי לך בעקבי הצאן.** הסתכלי בפסיעת דרך שהלכו הצאן, והעקבים ניכרים. טראצי"ט בלע"ז. וכן הרבה במקרא, ועקבותיך לא נודעו (תהלים עז,כ). נחמסו עקבך (ירמיה יג,כב) והוא יגוד עקב (בראשית מט,יט) ישוב על עקביו. ואותו הדרך לכי: **ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים.** בין משכנות שאר הרועים שאת אצלם. וזה הדוגמא: אם לא תדעי לך כנסייתי ועדתי היפה בנשים, בשאר אומות, איכה תרעי ותנצלי מיד המציקים לך, להיות ביניהם ולא יאבדו בניך, התבונני בדרכי אבותיך הראשונים שקבלו תורתך ושמרו משמרתך ומצותך, ולכי בדרכיהם. ואף בשכר זאת תרעי גדיותיך אצל שרי האומות. וכן אמר ירמיה (ירמיה לא) הציבי לך ציונים שיתי לבך למסילה וגו': **(ט) לססתי ברכבי פרעה דמיתך רעיתי.** למ"ד זו כמו למ"ד (שם י,ג) לקול תתו המון מים, וכמו למ"ד לריח שמניך (לעיל א,ג). לקביצת סוסים הרבה, שאספתי מחנותי לצאת לקראתך ברכבי פרעה להושיעך, כמו שנאמר (חבקוק ג,טו) דרכת בים סוסיך, סוסים הרבה, שם **דמיתך רעיתי.** שתקתיך מצעקתך, שנאמר (שמות יד) ואתם תחרישון. זאת ראיתי בספרי אגדה. **דבר אחר.** דמיתך רעיתי. שם הראיתי לכל שרעיתי את: **לססתי קבוצת סוסים.**

ובלשון לע"ז קבליי"שא: **דמיתוך**. ארישמא"י בלע"ז. כמו (שופטים כ) אותי דימו להרוג, כי שם קשטתיך בקישוטים נאים: (י) **נאוו לחייך בתורים**. שורות נזמי און ומצחת זהב: **צוארך בחרוזים**. ענקי זהב ומרגליות חרוזות בפתילי זהב של ביזת הים: (יא) **תורי זהב נעשה לך**. נמלכנו אני ובית דיני לפני בא פרעה, שאשיאנו ואחזק את לבו לרדוף אחרך עם כל שבח גנזי אוצרותיו, כדי שנעשה לך תורי קשוטי זהב: **עם נקדות הכסף**. שהיה בידך כבר, שהוצאת ממצרים. שגדולה היתה ביזת הים מביזת מצרים: **נקדות**. כלי כסף מנוקדים ומצויירים בחברבורות וגוונים: (יב) **עד שהמלך במסבו**. משיבה כנסת ישראל ואומרת: כל זה אמת, טובה גמלתני ואני גמלתיך רעה. כי בעוד המלך על השלחן מסבת חופתו: **נרדי נתן ריחו**. חילוף להבאיש. בעוד שהשכינה בסיני קלקלתי בעגל. ולשון חיבה כתב הכתוב, נתן ריחו. ולא כתב הבאיש או הסריח, לפי שדבר הכתוב בלשון נקיה. (עיין ברש"י במסכת שבת פרק ר"ע דהטעם דלא כתב הבאיש או הסריח משום חיבה אכן לפירוש התוס' שם שפי' וה"ק מ"ש נתן ולא עזוב זהו משום חיבה, אכן מה שלא כתב הבאיש או הסריח זהו בלאו הכי משום לשון נקיה): (יג) **צרור המור דודי לי**. דודי נעשה לי כמי שיש לו צרור המור בחיקו, ואמר לי, הרי לך צרור זה שיתן ריח טוב מן הראשון שאבדת. כך הקב"ה נתרצה לישראל על מעשה העגל, ומצא להם כפרה על עוונם, ואמר, התנדבו למשכן ויבוא זהב המשכן ויכפר על זהב העגל: **בין שדי ילין**. אף לפי שמעלתי בו אמר לשכון שם: **בין שדי**. בין שני בדי הארון: (יד) **אשכול הכופר**. יש בושם ששמו כופר, כמו (לקמן ד, יג) כפרים עם נרדים, ועשוי כעין אשכולות: **בכרמי עין גדי**. שם מקום, ושם הוא מצוי. וראיתי באגדה שאותן כרמים עושין פירות ארבעה או חמשה פעמים בשנה. ודוגמא היא לכמה כפרות ומחילות שמחל להן הקב"ה על כמה נסיונות שניסוהו במדבר: (טו) **הנך יפה רעיתי**. אני הייתי בושה בקלקולי והוא חזקני בדברי רצויים לומר (במדבר יד) סלחתי כדברך והרי את יפה. ויפה כי עיניך יונים. כלומר, כלה שענינה כעורים כל גופה צריך בדיקה, ושענינה נאים אין גופה צריך בדיקה. והדוגמא זו היא, מחלתי לך על עוונך, והרי את יפה בנעשה והנך יפה בנשמע. יפה במעשה אבות, יפה במעשיך כי **עיניך יונים**. צדיקים יש בך שדבקו בי כיונה זו שמשמכרת את בן זוגה אינה מניחתו שידווג לאחר. כך (שמות לב) ויאספו אליו כל בני לוי ולא טעו בעגל. ועוד הנך יפה במלאכת המשכן, שנאמר (שמות לט) והנה עשו אותה וגו' ויברך אותם משה, הרי שקלסם על כך: (טז) **הנך יפה דודי אף נעים**. לא היופי שלי אלא שלך, אתה הוא היפה: **אף נעים**.

שעברת על פשעי והשרית שכנינתך בתוכנו. וזהו קילוס של ירידת האש, (ויקרא ט) וירא כל העם וירונו: **אף ערשנו רעננה**. על ידי נעימותך, הנה רעננה ערשנו בבנינו ובבנותינו, שהם כולם נקבצים אליך [פה] שם, שנאמר (שם ח) ותקהל העדה וגו'. המשכן קרוי "מטה", שנאמר הנה מטתו שלשלמה, וכן המקדש קרוי "מטה", שנאמר ביואש (מ"ב יא, ב-ג) בחדר המטות אשר בבית ה', על שהם פריין ורביין של ישראל: **(יז) קרות בתינו ארזים**. שבח המשכן הוא זה: **רהיטנו**. לא ידעתי אם לשון קרשים או לשון בריחים. אך ידעתי שאף בלשון משנה שנינו (תענית יא, א) רהיטי ביתו של אדם הן מעידים בו:

(פרק ב) (א) חבצלת. היא שושנה: **שושנת העמקים**. נאה משושנת ההרים, לפי שמרטבת תמיד, שאין כח החמה שולט שם: **(ב) כשושנה בין החוחים**. שמנקבין אותה ותמיד היא עומדת בנויה ואדמימותה. **כן רעיתי בין הבנות**. מפתות אותה לרדוף אחריהם לזנות כמותם אחרי אלהים אחרים, והיא עומדת באמונתה: **(ג) כתפוח**. אילן של תפוחים כשהוא בין אילני סרק הוא חביב מן כולן, שפריו טוב בטעם ובריח: **כן דודי בין הבנים**. בין הבחורים. והדוגמא: כך הקב"ה מכל האלהים נבחר. לפיכך בצלו חמדתי וישבתי. ומדרש אגדה, התפוח הזה, הכל בורחים הימנו לפי שאין לו צל. כך ברחו כל האומות מעל הקב"ה במתן תורה, אבל אני בצלו חמדתי וישבתי: **(ד) אל בית היין**. אהל מועד. ששם ניתנו פרטיה וביאוריה של תורה: **ודגלו עלי אהבה**. וקבוצתו שדגלני אליו, אהבה היא עלי. עודני זוכרת אהבתו. ודגלו אשרי"ט בלע"ז: **(ה) סמכוני**. עתה, כמדת החולים, באשישי ענבים או באשישות סלת נקיה: **רפדוני**. רפדו רפידתי סביבותי בתפוחים לריח טוב, כדרך החולים, כי חולה אני לאהבתו, כי צמאתי לו פה בגלותי. **רפידה**. לשון מצע היא, כמו (איוב מא) ירפד חרוץ עלי טיט: **(ו) שמאלו תחת לראשי**. במדבר: **וימינו תחבקני**. דרך ג' ימים נוסע לתור להם מנוחה, ובמקום המנוחה מוריד להם מן ושלו. כל זה אני זוכרת עתה בגלותי, וחולה לאהבתו: **(ז) השבעתי אתכם**. אתם האומות: **בצבאות או באילות**. שתהיו הפקר ומאכל כצביים ואילים: **אם תעירו ואם תעוררו את אהבה**. שביני לדודי, לשנותה ולהחליפה, ולבקש ממני להתפתות אחריכם: **עד שתחפץ**. [בכל] כל עוד שהיא תקועה בלבי והוא חפץ בי: **עד שתחפץ**. כמו עד שהמלך במסיבו, בעוד שהמלך במסיבו: **אם תעירו**. אם תשניאו. כמו (שמואל א כח, טז) ויהי ערך (דניאל ד, טז) ופישריה לערך: **ואם תעוררו**. כמו העורר על השדה. קלני"ר בלע"ז. יש מדרשי אגדה רבים, ואינם מתיישבים על סדר הדברים. כי רואה אני